

Przemysłowe oczyszczanie paliw ciekłych metodą filtracji przez porowate materiały polimerowe

*A.V. Klimov, S.B. Panov, V.V. Serdiuk, L.A. Ashkinazi
Akademia Badań Stosowanych
Sankt-Petersburg, Rosja*

1. Wstęp

W swojej poprzedniej publikacji autorzy skupili się na problemie regeneracji olejów hydraulicznych metodą udoskonalonej filtracji [1]. Nie mniej ważnym zagadnieniem jest utrzymanie jakości paliw silnikowych na całej drodze dystrybucji od producenta do użytkownika. Główną przyczyną niskiej jakości paliwa jest naruszenie technologii produkcji, transportu i przechowywania paliwa, a nawet tankowania środków transportu i maszyn budowlanych.

W Związku Radzieckim przypadki nieprzestrzegania wymagań stawianych jakości paliwa były nonsensem, ponieważ jego produkcja i realizacja znajdowała się pod państwową kontrolą. Wraz z przejściem do gospodarki wolnorynkowej możliwość produkcji i przechowywania paliw silnikowych uzyskały wszystkie chętne osoby fizyczne i podmioty gospodarcze [2].

Uciążliwym problemem jest zanieczyszczenie paliw przez związki smołiste, wodę, domieszki stałe i biozanieczyszczenia w procesie przechowywania, transportu i dystrybucji do hurtowni i stacji paliwowych [2].

Zanieczyszczenia działają w sposób skojarzony i nawzajem się nasilają, pogarszając jakość paliw w drodze do odbiorcy. Na przykład, występowanie wody sprzyja utlenianiu substancji ropopochodnych i rozwojowi w nich biozanieczyszczeń na granicy faz paliwo-woda. Obecność wilgoci zmniejsza wartość opałową paliwa i inicjuje korozję układu paliwowego, natomiast w obecności domieszek stałych obserwuje się zwiększone mechaniczne zużycie pomp paliwowych i wtryskiwaczy, zakleszczanie nurników i zatykanie dysz [3].

W niektórych układach paliwowych wilgoć powoduje zniszczenie filtra doczyszczania paliwa. Zanieczyszczenia stałe, zawierające w większości przypadków metale w postaci produktów korozji, są katalizatorami utleniania, w trakcie którego powstają kwasy i różne związki smoliste i asfaltowy. Z kolei kwasy powodują korozję zbiorników przewodów i armatury podczas przechowywania i przepompowania paliw, zwiększając w ten sposób ilość zanieczyszczeń stałych, a także sprzyjając tworzeniu warunków do polimeryzacji związków smolistych i powstawania statecznych układów koloidalnych.

W wyniku działalności zanieczyszczeń biologicznych (grzybów i bakterii) zachodzi nie tylko gromadzenie szkodliwej biomasy, powodującej zakłócenia w pracy układu paliwowego, ale także utlenianie paliw z powstawaniem kwasów organicznych.

Utrzymanie wysokiej jakości paliwa wymaga kompleksu środków przewidujących usunięcie wszystkich lub większości z wymienionych zanieczyszczeń. Tradycyjnie na szeroką skalę stosuje się tylko filtrację mechaniczną. Zastosowanie separatorów odśrodkowych w celu usunięcia wody i zanieczyszczeń stałych ograniczone jest z powodu złożoności i wysokich kosztów sprzętu, jak również jego skomplikowanej i pracochłonnej konserwacji i eksploatacji. Filtry koalescencyjne tracą sprawność w obecności znacznej ilości zanieczyszczeń mechanicznych. Natomiast odstożniki stosowane mogą być tylko jako środek do wstępnego oczyszczania paliwa.

2. Filtracja olejów przez złoża polimerowe

Zagadnienie oczyszczanie paliw silnikowych może być skutecznie rozwiązane metodą filtracji przez złożę z porowatych kompozytów polimerowych na różnych etapach dostawy paliwa. Sposób ten opracowano jeszcze pod koniec lat 70-tych w celu oczyszczania paliwa i olejów na statkach marynarki rzecznej [4]. Jednak wadami tego złoża filtrującego jest nierównomierność porowatej struktury oraz konieczność częstej i skomplikowanej regeneracji.

W ostatnich latach autorzy opracowali nowe złożę filtrujące, które charakteryzuje się wysoką równomiernością porowatej struktury, możliwością formowania z niego wkładów filtrujących o dowolnym kształcie i rozmiarach. Na etapie wytworzenia wkładów możliwe jest optymalizowanie wartości wskaźników, takich jak: wodochłonność, wielkość porów, ogólna porowatość, wytrzymałość, sprężystość itp. [5].

W procesie dalszych badań otrzymano materiał „APRISORB”, który nie tylko zapewnia efektywne pochłanianie z paliwa wody i cząstek stałych, a również posiada zdolność ciągłego samooczyszczania się z wody w procesie pracy (rysunek 1) [6].

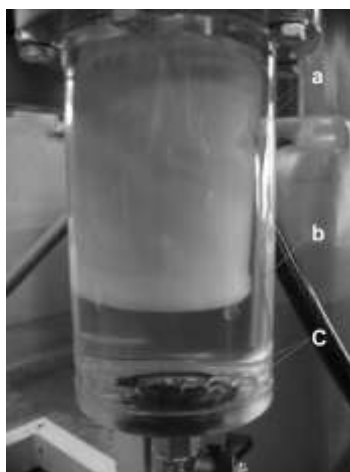
W miarę pochłaniania wody wewnątrz porowatej struktury powstają grube krople wody, które są wypychane na zewnątrz złoża, pod własnym ciężarem ślizgają się w dół i spływają do odstojnika. Ten proces widać na zdjęciu stanowiska badawczego (rysunek 2), gdzie:

- a – kropla wytrąconej wody ślizgająca się po powierzchni złoża,
- b – kropla wytrąconej wody, oddzielająca się od złoża filtrującego,
- c – krople wody zgromadzone w odstojnikowej części filtru.

Rys. 1. Filtr z wkładem filtracyjnym z materiału „APRISORB”

Fig. 1. The filter with a filtering bed made of “APRISORB” material

Rys. 2. Wydzielanie się wody w złożu przy wysokiej wilgotności paliwa

Fig. 2. Separation of water on bed at high moisture content in fuel

Taki mechanizm działania filtrów zapewnia wysoką sprawność oczyszczania nawet w przypadku bardzo drobno emulgowanej wody. Przy tym nie jest wymagane zainstalowanie siatki hydrofobowej w celu zatrzymania grubych kropli [7].

Poza wodą złoża z materiału „APRISORB” dobrze wyłapują zanieczyszczenia stałe, dzięki swojej strukturze porowatej, mimo, że rozmiar porów

jest znacznie większy od grubości zatrzymywanych cząstek. Efektywne oczyszczanie zapewnia objętościowy charakter filtrowania i duże rozwinięcie kanałów porowych, czyli efekt labiryntu.

W procesie filtracji dość duża część stałych cząstek nie zatrzymuje się na powierzchni, lecz trafia w głąb złoża, skąd w znacznej mierze wymywana jest przez spływające w dół krople wody. Otóż można wnioskować, iż występowanie pewnej ilości wody w paliwie i wilgotność samego złoża pozytywnie wpływa na jakość oczyszczania paliwa z zanieczyszczeń stałych. Zachodzi przy tym częściowa regeneracja złoża od pochłanianych podczas filtracji zanieczyszczeń mechanicznych. Całkowitą regenerację wykonuje się przez płukanie złoża zwykłym gospodarczym mydłem i następnie odsączenie przez wyciskanie (bez suszenia), co pozwala na wielokrotną regenerację wkładów.

Technologia oczyszczania paliw silnikowych oparta o filtry z materiału „APRISORB” pozwala kompleksowo i z wysoką jakością oczyszczać paliwo z wody, rozpuszczalnych w wodzie kwasów i alkaliów, zanieczyszczeń stałych i biologicznych, przy czym oczyszczanie z wody odbywa się w trybie ciągłym, co jest szczególnie ważne dla paliw o wysokiej wilgotności. Ilość separowanej wody ograniczona jest wyłącznie poprzez trwałość materiału wynikającą z akumulacji w złożu cząstek ciała stałego, których nie da się wypłukać.

3. Warunki i wyniki badań

Wytrzymałościowe próby wkładów filtrujących wykonano dla oleju napędowego według metodyki zgodnej ze standardem międzynarodowym ISO 4548/1/3. Badania wykazały, iż różnica ciśnień nie powodująca destrukcji złoża odpowiada kategorii 4 według GOST 14146-88, czyli $\Delta P_d > 400$ kPa.

W zależności od konkretnej odmiany badanych wkładów filtrujących różnica ciśnień, przy nominalnym natężeniu przepływu, wynosiła od 10,6 do 17,6 kPa, natomiast skuteczność zatrzymania fazy stałej wyniosła $77,0 \div 99,8$ %.

Badając zdolności złoża do pochłaniania zanieczyszczeń stałych wykorzystano sztuczne zanieczyszczenie - pył kwarcowy o powierzchni jednostkowej $10500 \text{ cm}^2/\text{g}$ [8]. Ustalona skuteczność zatrzymywania w stosunku do własnej masy wyniosła 380%. Przecięte po tych badaniach złoże pokazano na rysunku 3.

W celu sprawdzania zdolności złoża do oddzielania mikroorganizmów od zanieczyszczonego biologicznie paliwa przygotowywano mieszaninę standardowego oleju napędowego i próbek tegoż paliwa zakażonego przez specjalnie dobrane mikroorganizmy. Na rysunku 4 pokazano zdjęcia zakażonego paliwa, z których wyraźnie widać, że zanieczyszczenia biologiczne zajmują miejsce na granicy faz paliwo-woda. Otóż można stwierdzić, iż mikroorganizmy rozwijają się tylko w zawilgoconych paliwach nie odpowiadających ich wymaganiom jakościowym.

Zdolność wkładów filtrujących do usuwania zanieczyszczeń biologicznych określano metodą liczenia komórek *Pseudomonas aeruginosa*, *Cladosporium reinae* i *Candida* w paliwie przed filtracją i po jej zakończeniu.

Rys. 3. Sztuczne zanieczyszczenia zatrzymane przez wkład filtrujący

Fig. 3. Artificial pollutants detained by a filtering bed

Charakterystyka testowanego oleju napędowego była następująca:

- olej napędowy – 96,05%,
- mikroorganizmy – 1,95%,
- woda – 2,0%.

Olej napędowy zakażony przez drożdże *Candida* i grzyby *Cladosporium reinae*

Olej napędowy zakażony przez mikroorganizmy *Pseudomonas aeruginosa*

Rys. 4. Próbkki paliwa zakażone przez różne kultury mikroorganizmów

Fig. 4. Samples of fuel infected by various microorganisms

Zakażone paliwo zawiera kultury bakterii ($4 \cdot 10^4$ KOE/ml) i grzybów micelarnych ($2,5 \cdot 10^4$ KOE/ml). Poza żywymi komórkami mikrobów w próbkach zanieczyszczonego paliwa, przez metodę bezpośredniej mikroskopii ($\times 1250$), ujawniono dużą ilość martwych komórek bakterii i grzybów. Osad po filtrowaniu i suszeniu przy 25°C wyniósł 16 mg/l.

Ilość mikroorganizmów (bakterii i grzybów) określono metodą posiewu Kocha na następujących pożywkach:

- mięsny agar (MPA),
- suchy agar (SPA) zawierający 2% mas. glukozy,
- substancja Capeka zawierająca 2% mas. glukozy,
- substancja Saburo.

W miarę filtracji paliwa i wody przez wkład filtrujący woda gromadziła się w dolnej jego części, odrywała się od powierzchni w postaci grubych kropli i osadzała się na dnie korpusu filtru. Paliwo po filtracji było czyste i przezroczyste. Unoszenia wody wraz z paliwem nie obserwowano. Zawartość wody w oczyszczonym paliwie wynosi 0,0035%.

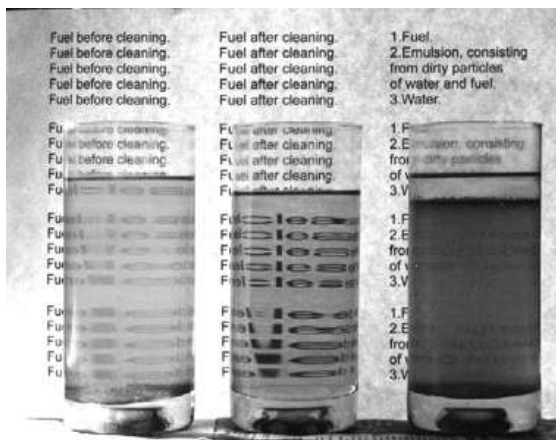
Próbka paliwa po filtracji jest przezroczysta, ilość zanieczyszczeń mikrobiologicznych zmalała: do 12 KOE/ml (bakterie) i do 25 KOE/ml (grzyby micelarne). Na podstawie przeprowadzonych badań można wnioskować, iż filtrowanie zanieczyszczonego paliwa przez filtry „APRIS” zapewnia usunięcie mikroorganizmów z efektywnością $99,97 \div 99,99\%$.

Oddzielona w filtrze woda ma wysoką zawartość komórek bakterii – $12 \cdot 10^5$ KOE/ml, jednak micelarnych grzybów w próbce nie obserwowano. Na powierzchni próbki występuje warstwa w kolorze białym. Przy jej badaniu pod mikroskopem stwierdzono występowanie cząstek bezpostaciowych o naturze nie biologicznej i zespołów komórek bakterii. Z tego wynika, że oddzielana w filtrze woda częściowo wymywa mikroorganizmy i zawiesiny. Posiew cząsteczek warstwy na podłożu organicznym wykazał, że zawiera ona kultury bakterii, natomiast grzyby w nim nie występują. Zależność ta koreluje z rozmiarami bakterii ($0,5 \div 10 \mu\text{m}$), drożdży (długość od 2 do $50 \mu\text{m}$, szerokość $1,5 \div 10 \mu\text{m}$) i grzybów ($5 \div 30 \mu\text{m}$). Rozmiar porów w filtrze jest taki, aby zatrzymywały się stosunkowo duże grzyby i drożdże, ale częściowo przepuszczane były małe bakterie [9].

Sprawność usuwania z produktów naftowych zanieczyszczeń biologicznych została potwierdzona doświadczalną eksploatacją urządzenia serii „APRIS-800” ze specjalnie dobranymi wkładami filtrującymi. Oczyszczaniu ulegało gazo-kondensatowe paliwo spirytusowe do silników gaźnikowych, zawierające do 20% wody i mające na granicy faz dwucentymetrową ciemną warstwę z zanieczyszczeniami bakteryjnymi. W procesie filtracji nastąpiło rozdzielanie paliwa i wody, przy czym na wewnętrznej powierzchni filtra powstał

ciemny osad, który łatwo się usuwał podczas regeneracji wkładu filtrującego.

Na rysunku 5 przedstawiono zdjęcia towarowego oleju napędowego pobranego podczas tankowania statków morskich, przed i po filtracji w filtrach „APRIS”. Zasluguje na uwagę to, że wraz z usunięciem zanieczyszczeń i podwyższeniem jakości paliwa polepsza się również jego współczynnik filtrowania [7].

Rys. 5. Wyniki obróbki oleju napędowego: po lewej – pierwotne paliwo; w środku – paliwo po filtracji; po prawej – odfiltrowana woda i warstwa biozanieczyszczeń
Fig. 5. Results of diesel fuel processing: left – initial fuel; center – cleaned fuel; right – separated water and a layer of biopollution

Zdaniem autorów optymalne jest wielostopniowe wykorzystanie filtrów „APRIS” w bazach paliwowych i w stacjach benzynowych: najpierw podczas przyjęcia paliwa z cystern kolejowych, samochodowych i tankowców do zbiorników do jego przechowywania, następnie – na drodze do pomp dystrybucyjnych i po dystrybutorach.

Filtry na linii przepompowania paliwa do zbiorników będą zapobiegać przedostaniu się do nich wody i zanieczyszczeń z cystern transportowych, zwłaszcza w przypadku dostawy tankowcami. Podwójne zastosowanie filtrów przed dystrybutorami i po nich pozwoli zwiększyć jakość paliwa, wydłużyć trwałość i okresy międzyremontowe pomp, liczników i innych urządzeń.

Bardzo perspektywicznym wydaje się być także zastosowanie filtrów na linii wypustu popłuczyn ze zbiorników paliwowych. Bardzo niski opór hydrauliczny materiału „APRISORB” pozwala instalować filtr przed pompą i wykonywać wypust popłuczyn grawitacyjnie pod ciśnieniem warstwy cieczy w zbiorniku.

Przy tym woda będzie separowana od paliwa i odprowadzana do kanalizacji deszczowej, domieszki mechaniczne i zanieczyszczenia biologiczne zostaną w filtrze, natomiast do pompy paliwowej trafi czyste paliwo. Trwałość pompy zo-

stanie wydłużona, a praca filtru w ciągu kilku godzin dziennie pozwoli utrzymywać zbiornik zapasu paliwa czystym i znacznie wydłuży okres między kolejnymi czyszczeniami – praktycznie od remontu do remontu.

Rysunek 6 ilustruje wyniki oczyszczania popłuczyn ze zbiornika paliwego z benzyną. Wyraźnie widać, że bezpośrednia jednorazowa filtracja przez filtr z materiału „APRISORB” zapewnia jednocześnie oczyszczanie paliwa i odseparowanej wody z zanieczyszczeń mechanicznych. Oczyszczone paliwo może być od razu wykorzystane. Na rysunku 7 pokazano pocięty filtr z zatrzymanymi zanieczyszczeniami. Należy zauważyć, iż oddzielone za pomocą filtru zanieczyszczenia stałe są głównie produktami korozji (tlenkami żelaza).

Efektywnym środkiem zapobiegawczym jest także sezonowe oczyszczanie zbiorników paliwowych bezpośrednio w samochodach [10]. Płukanie zbiorników w bazach samochodowych należy wykonywać dwa razy w roku. Zagadnienie kompleksowego oczyszczania takich popłuczyn z odzyskaniem paliwa rozwiązuje szereg urządzeń wykorzystujących porowate kompozyty polimerowe „APRISORB”, o wydajności $0,5\div 5\text{ m}^3/\text{h}$.

Rys. 6. Wyniki oczyszczania popłuczyn ze zbiornika paliwego: 1 – popłuczyny; 2 – popłuczyny po 3 dobach klarowania w temperaturze pokojowej; 3 – benzyna po filtracji; 4 – odseparowana woda

Fig. 6. Results of slops from fuel tank treatment: 1 – slops; 2 – slops after 3 day sedimentation at a room temperature; 3 – fuel after filtration; 4 – separated water

Rys. 7. Zanieczyszczenia stałe zatrzymane podczas oczyszczania popłuczyn ze zbiornika paliwego

Fig. 7. Solid impurities retained during slops from fuel tank treatment

Urządzenie „APRIS-814” o wydajności $4\text{ m}^3/\text{h}$ pokazane na rysunku 8 stosuje się do oczyszczania zbiorników paliwowych autobusów Zakładu Komunikacji Miejskiej w Sankt-Petersburgu od ponad 3 lat.

Opracowano również urządzenia do filtracji paliwa podczas tankowania maszyn budowlanych i drogowych bezpośrednio na placu budowy (żeby wykluczyć pogorszenie jakości paliwa w ciężkich warunkach jego dostawy). Takie urządzenia produkowane są w obudowach ochronnych, które zabezpieczają filtry przed uszkodzeniami w trakcie tankowania w warunkach trwających prac budowlanych i drogowych.

Rys. 8. Urządzenie „APRIS-814”
Fig. 8. “APRIS-814” device

Podobny szereg urządzeń filtrujących produkowany jest również do oczyszczania zbiorników paliwowych statków morskich (rysunek 9).

Rys. 9. Filtr statkowy FNT 40/10
Fig. 9. Ship filter FNT 40/10

Innym kierunkiem efektywnego zastosowania filtrów „APRIS” są technologiczne schematy produkcji paliwa w rafineriach. Przy badaniach na urządzeniu dosuszania paliwa w dolnej części zbiornika obserwowano krople wody.

Wilgotność paliwa wynosiła 0,011%. Filtracja odbywała się w temperaturze 27°C przez suche i wilgotne złoża z materiału „APRISORB”. Wilgotność próbek po filtracji wyniosła odpowiednio 0,007 i 0,008%.

Po schłodzeniu filtrowanych próbek w lodówce do +2°C, paliwo pozostawało czyste i przezroczyste, natomiast na dnie próbowki z paliwem pierwotnym wyraźnie obserwuje się krople wody.

Wykonano także badania procesu usuwania wody z emulsji, powstających podczas oczyszczania oleju napędowego z siarki metodą siarkowo-kwasową. Zawartość wody w kwasowej emulsji wynosiła 0,2%, a w alkalicznej emulsji 0,5%. Po filtracji otrzymano czyste i przezroczyste paliwo o wilgotności nie więcej niż 0,01% [11].

Specjalną odmianę filtrów opracowano do zastosowania na wylocie oleju napędowego z kolumny rektyfikacyjnej do zbiorników. Wydajność filtrów wynosiła 60 m³/h, natomiast spadek ciśnienia 0,03MPa. Zawartość wody w paliwie wahała się od 360 do 3300 ppm na dopływie, natomiast po filtracji - od 90 do 1800 ppm. Otóż stopień osuszania wynosił 35÷93% (średnio 70%) w zależności od zawartości w pierwotnym paliwie powierzchniowo aktywnych substancji, różnego rodzaju dodatków i innych związków chemicznych z biegunowymi grupami funkcyjnymi, które były zawarte w pierwotnej ropie i nie uległy rozkładowi podczas przeróbki. Takie związki mogą sprzyjać utrzymywaniu swobodnej i rozpuszczonej wody w objętości ropopochodnych produktów.

Filtry eksploatowano bez przerwy, nie dokonując regeneracji i konserwacji ponad 8 miesięcy, przy terminie gwarancyjnym 6 miesięcy (z regeneracją). Zakłóceń i problemów w pracy filtrów nie odnotowano. Próbną partia importowanych filtrów zastosowanych do takich samych celów pracowała w trybie ciągłej eksploatacji tylko 10 dni, po czym uległa zniszczeniu (rysunek 10).

Rys. 10. Zniszczone filtry importowane
Fig. 10. Destroyed imported filters

3. Wnioski

Wyniki wykonanych badań i testów filtrów APRIS z kompozytu polimerowego APRISORB wskazują na możliwość ich efektywnego zastosowania do oczyszczania paliw silnikowych na różnych etapach: począwszy od produkcji paliw aż do tankowania. Zastosowanie szeregu opracowanych filtrów zapewni zakładom znaczne wydłużenie czasu pracy silników, podwyższenie sprawności i niezawodności eksploatacji sprzętu.

Cechami systemów filtracji serii „APRIS-800” wykorzystujących jako złożę filtrujące materiał „APRISORB” do oczyszczania zawilgoconych i zanieczyszczonych paliw są:

- prosta konstrukcja,
- małe gabaryty i masa,
- wielokrotna i wyjątkowo łatwa regeneracja wkładów filtrujących,
- duża chłonność wkładów filtrujących ze względu na zanieczyszczenia stałe,
- łatwa konserwacja.

Wymienione atuty sprawiają, że urządzenia serii „APRIS-800” ze złożem filtrującym wykorzystującym materiał „APRISORB” są bardzo efektywne i konkurencyjne w technologii oczyszczania paliw silnikowych na różnych etapach ich dostawy począwszy od produkcji paliwa do użytkownika.

Literatura

1. **Klimov A.V., Panov S.B., Serdiuk V.V., Ashkinazi L.A.:** *Regeneracja olejów hydraulicznych metodą filtracji przez specjalistyczne materiały polimerowe*. Rocznik „Ochrona Środowiska”. Tom 8. Koszalin, 2006, s. 8-13.
2. **Jemeljanow W.J.:** Materiały III Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej „Nowe paliwa z dodatkami”. Sankt-Petersburg, 1-3 czerwca, 2004 r. Wyd. Akademii Badań Stosowanych IARA. St.-Petersburg, 2004, s. 320-324.
3. **Klimov A.V. i inni.:** Materiały II Międzynarodowej Konferencji Naukowo-praktycznej „Nowe paliwa z dodatkami”. Sankt-Petersburg, 18-21 czerwca, 2002 r. Wyd. Akademii Badań Stosowanych IARA. St.-Petersburg, 2002.
4. **Selivestrov V.M., Braslawski M.I.:** *Oszczędzanie paliwa w marynarce rzecznej*. Moskwa. Wyd. Transport, 1983.
5. **Braslawski M.I., Ivanov I.A.:** *Perspektywiczne środki oczyszczania paliwa*. Transport rzeczny. Moskwa. 1986, nr 4.
6. Patent Nr 13539.
7. **Kartoszkin A.P. i inni.:** Wirtualne pismo „Materiały paliwowe i smarowe” Nr 4, www.apris.ru.
8. Nowoczesna AZS. Nr 3 (24), 2004, s. 24-26.
9. *Wytyczne do ćwiczeń z mikrobiologii*. Moskwa. Wyd. Medycyna. 1983.
10. **Perekalow W.S. i inni.** *Assocjacja Inżynierów Samochodowych. Materiały konferencji z lat 2004-2005*. Nr 11, Dmitrov-7, 2005, s. 11-15.

11. **Klimov A.V. i inni.** Materiały Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej „Perspektywy rozwoju rosyjskiej rafinerii i petrochemii”. Sankt-Petersburg, 2003, s. 189-193.